

Nd.

39. Frumvarp til laga

[36. mál]

um virkjun Bessastaðaár í Fljótsdal.

(Lagt fyrir Alþingi á 96. löggjafarþingi 1974.)

1. gr.

Ríkisstjórninni er heimilt að fela Rafmagnsveitum ríkisins að reisa og reka vatnsaflstöð við Bessastaðaá í Fljótsdal í Norður-Múlasýslu með allt að 32 megawatta afli og gjöra nauðsynlegar ráðstafanir á vatnasvæði árinna til að tryggja rekstur virkjunarinnar. Ennfremur að leggja þaðan aðalorkuveitu að Egilsstaðakauptúni til tengingar þar við veitukerfi Grímsárvirkjunar og Lagarfossvirkjunar.

2. gr.

Ríkisstjórninni heimilast að taka fyrir hönd ríkissjóðs eða ábyrgjast lán, er virkjunaraðilinn tekur, allt að 2000 millj. kr. eða jafngildi þeirrar upphæðar í erlendri mynt, til greiðslu stofnkostnaðar þeirra mannvirkja, er um getur í 1. gr.

3. gr.

Fella skal niður aðflutningsgjöld og söluskatt af efni, tækjum og vélum til virkjunarinnar sbr. 1. gr.

4. gr.

Óski sveitarfélög á Austurlandi að gerast eignaraðilar að virkjun Bessastaðaár og öðrum orkuverum á orkuveitusvæðinu er ráðherra heimilt að gera samninga þar um fyrir hönd virkjunaraðilans.

5. gr.

Um stofnun og rekstur orkuvers og orkuveitna, sem um getur í 1. gr., fer að öðru leyti eftir ákvæðum orkulaga, nr. 58 29. apríl 1967.

6. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Athugasemdir við lagafrumvarp þetta.

Virkjun fyrsta áfanga Lagarfoss á Fljótsdalshéraði er nú komin á lokastig framkvæmda. Enda þótt sú virkjun bæti mjög úr orkuskorti á Austurlandi um sinn er þó öllum ljóst, að hún er ekki til neinnar frambúðar, sérstaklega með tilliti til ört vaxandi húshitunar á þessu orkuveitusvæði.

Fyrir því hafa augu manna beinst að nýjum möguleikum í sambandi við orkuöflun fyrir Austurland í meðalstórri virkjun. Þar hefur sérstaklega komið til greina virkjun í Bessastaðaá í Fljótsdal og skal nú nánar að henni vikið.

Fyrirhugaður virkjunarstaður er í Fljótsdal ofanverðum, nokkru innan við bæinn Valbjófsstað. Nokkur vötn eru á heiðunum vestur og norður af Valbjófsstað og heita þau Garðavatn, Hólmavatn, Gilsárkötn og Bessastaðavötn. Þau síðast nefndu liggja hæst og eru í um það bil 665 m hæð yfir sjó. Frá Bessastaðavötnum fellur Bessastaðaá í það stærsta af framantöldum vötnum, Gilsárkötn. Þaðan rennur svo Bessastaðaá um 7 km austur heiðina fram á heiðarbrún. Á heiðarbrúninni, í um það bil 500 m hæð yfir sjó, fellur áin niður í mjög djúpt en fremur stutt gljúfur og kemur fram úr því niður í Fljótsdal í u.þ.b. 50 m hæð yfir sjávarmáli.

Landslagi er að öðru leyti þannig háttáð á þessum slóðum, að heiðarnar eru all vel grónar, en töluvert mýrlendar í lægðunum umhverfis vötnin, en á milli þeirra gróðurlitir melhálsar.

Rennslismælingar hafa farið fram í Bessastaðaá. Vatnasvið árinna er um 127 km². Meðalrennsli mældist 4.1 m³/sek., en rennslið er í Bessastaðaá eins og í öðrum dragám mjög breytilegt og getur farið mest upp í 50 m³/sek. Við hina miklu fallhæð skapast hér álitleg virkjunarskilyrði. Með tilliti til hinnar miklu fallhæðar er virkjað vatnsrennsli tiltölulega lítið. Er því eigi þörf mjög stórrar miðlunar þótt geyma þurfi talsverðan hluta ársrennslisins. Skilyrði fyrir slíka miðlun eru góð í Hólmavatni og Garðavatni. Vatnsborð Hólmavatns er í um 608 m hæð yfir sjó, en staðhættir gera kleift að hækka það í allt að 620 m hæð yfir sjó. Vatnasvið þessa miðlunarhlóns er um 87 km² og með því að safna nokkru vatni saman frá öðrum svæðum, er áætlað að fáist um 0.8 m³/sek. til viðbótar þannig að samtals eru þá til ráðstöfunar 4.9 m³/sek. sem meðalrennsli.

Ítarlegar rannsóknir hafa verið gerðar á virkjunartilhögun og er enn unnið að þeim. Tvennt kemur til greina. Jarðgöng frá Hólmavatni og niður í dalbotninn eða stálpiður sömu leið. Ennfremur er ekki ákveðið hvort stöðvarhús yrði staðsett skammt frá Hóli í Norðurdal, eða um 1 km innan við bæinn Hvamm.

Nýlega hefur verið gerð jarðfræðileg könnun á öllu virkjunarsvæðinu og samin um hana skýrsla. Samkvæmt þessari könnun eru jarðlög í norðurhlíðum Norðurdals 2—3 milljón ára gömul basaltlög með einstökum millilögum úr mýkri efnum, móbergi og ýmis konar setlögum. Lögumum hallar til vesturs en hugsanleg gangna-stefna verður því sem næst til norðurs, þannig að fara verður í gegnum allan jarðlagastflann.

Helstu stærðartölur virkjunarinnar verða sem hér segir:

Meðalrennsli	4.9 m ³ /sek.
Virkjað rennsli	7.0 —
Fallhæð brúttó (meðal)	562 m
Fallhæð nettó (meðal)	545 m
Afl	32 Mw
Orkuvinnslugeta	185 Gwh/ár
Stærð miðlunarhlóns	68 Gl
Orkuinnihald miðlunarhlóns	81.4 Gwh
Miðlunarhlutfall af ársvatni	44%

Stofnkostnaður Bessastaðárvirkjunar í Fljótsdal ásamt aðalorkuveitu, hefur verið áætlaður um 2000 m.kr. Vegna hins háa vaxtakostnaðar af lánum er óvarlegt að gera ráð fyrir minni árskostnaði en 13% af stofnkostnaði. Árskostnaður yrði því um 260 millj. kr. Orkuvinnslugetan er talin vera 185 milljónir kwst. á ári, og yrði því orkuverðið þegar virkjunin hefur náð fullri nýtingu um kr. 1.40 á kwst, og verður það að teljast hagkvæmt sem viðmiðunartala um virkjunarkostnað. Orkuverðið yrði hærra fyrst í stað á meðan virkjunin er ekki fullnýtt, en vegna hins mikla rafhitunarmarkaðar er ljóst að góð nýting mun fást fljótlega eftir að virkjunin hefur tekið til starfa. Er í frumvarpi þessu gert ráð fyrir lánþökuheimild allt að 2000 millj. kr.

Með virkjun Bessastaðáar fæst meðalstór virkjun, sem nægja mun Austur-landi um allanga framtíð, jafnvel þó húshitun með rafmagni aukist verulega.

Vegna hinnar fyrirhuguðu miðlunar má telja virkjunina örugga í rekstri, þannig að vatnsmiðlunin ein án nokkurs innrennslis getur dugað í 4 til 5 mánuði. Er því lítil hætt á að virkjunin verði vatnslaus í kuldaköstum að vetrarlagi. Er þá unnt að vinna með fullum afköstum. Þarf ekki að fjölyrða um kosti þessa, þar sem líklegt er, að húshitun verði stór hluti markaðarins.

Miðlunarhlóð Bessastaðavirkjunar kemur Lagarfossvirkjun jafnframt að notum sem aukin miðlun og stuðlar að aukinni orkuvinnslu hennar.

Áður hafa verið settar fram hugmyndir um virkjun á þessum slóðum, svo kallaða Austurlandsvirkjun, sem gæti orðið allt að 1600 Mw, eða 3 til 4 sinnum stærri en Búrfells- og Sigölduvirkjun til samans. Gerð Bessastaðavirkjunar mun þó ekki á neinn hátt koma í veg fyrir stórvirkjun á staðnum, heldur mun hún að nokkru leyti geta orðið hluti af stórvirkjuninni. Miðlunarhlóð Bessastaðavirkjunar í Hólmavatni er hið sama og gert hefur verið ráð fyrir að verði inntakshlóð Austurlandsvirkjunar. Önnur mannvirki Bessastaðavirkjunar munu ekki nýttast beint, þar eð varla mun borga sig að gera jarðgöng eða pípur þannig úr garði, að nýtist báðum virkjununum. Hins vegar fengist, ef sú leið yrði valin, með jarðgöngum Bessastaðavirkjunar haldgóð könnun á jarðlögum á svæðinu. Í þriðja lagi má benda á, að við gerð Austurlandsvirkjunar verður þörf mikillar raforku fyrir vélar og tæki, sem best fengist frá nálægri vatnsaflsvirkjun.

Samband sveitarfélaga í Austurlandskjördæmi hélt aðalfund sinn dagana 14. og 15. sept. 1974. Fundurinn var haldinn í Alþýðuskólanum að Eiðum. Aðalmál fundarins var orkumál á Austurlandi. Fundurinn gerði m.a. eftirfarandi samþykkt um orkumál: „Aðalfundur S.S.A. 14. og 15. sept. 1974 skorar á iðnaðarráðuneytið og Alþingi, að sett verði lög um virkjun Bessastaðavirkjunar í Fljótsdal á komandi þingi. Undirbúningur og framkvæmd við virkjunina sé miðuð við að hún taki til starfa 1978.“